

dels vostres honorables missatgers», doc. rossellonès (RLR XLIX, 289); semblantment en un altre de 1462 (RLR LXV, 88) escrit de Barcelona a Perpinyà. També sovint en el *Tirant*: «de bon grat haguérem *aderit* al que l'alta vostra hagués manat» (Ag. I, 4; també I, 240, etc.).

DERIV.: *Adherent* [S. xv, *AlcM*; «amagant-se dels seus parents y *adherents*, com St. Joseph s'amagava d'Herodes i sos ministres», J. Segura (l'arxiver de Queralt), *A Estones Perdudes*, p. 197]; *adherència* [S. xv, *AlcM*]. *Adhesió* [1803, Belv.; abans *adheriment*, 1695, Lacav.] *Adhesiu*; *adhesivitat*. *Coherent* [S. xv o xiv?, *AlcM*], del ll. *cobaerens* id., deriv. de *cobaerere* 'estar enganxat'; *coherència*, *cohesió*, *cohesiu*. *Inherent* [S. xiv, *AlcM*], del ll. *inhaerens*, -tis, part. act. de *inhaerere* 'estar adherit a'; *inherència* [fi S. xv, *AlcM*]. *Hesitar*, *hesitació*, de *hesitare* 'titubejar, vacillar', freqüentatiu de *haerere*: mots a penes usats en català.

Adhibir, V. *prohibir*

ADHUC, 'fins i tot', pres del ll. *adhuc* 'fins ací, fins ara' en qualitat de mot semi-popular, compost dels ll. *huc* 'ací, cap ací' i *ad* 'a, fins a'. □ 1.ª doc.: 25 amb el sentit 'de més a més, ultra això', docs. de 1196, 1203; sentit modern, 1759.

En els textos primerencs, en català (o en baix-llatí de Catalunya, barrejat de català) trobem bastant el mot amb un sentit que ja no és el llatí i no és encara 30 precisament el de la llengua moderna però ja s'hi aproxima; sembla que es tracta sempre de l'acc. 'de més a més, ultra això' (o cosa semblant): «*aduch* ego, domina Ermengards de Narbona, rogo ---» al començament d'un dels paràgrafs o disposicions del testament 35 d'una dama del nostre país (evidentment per afegir un mandat secundari a la seva prescripció principal) amb data de 1196 (Miret, *BABL* I, 45); també en el següent es tracta sens dubte d'una raó addicional afegida al fonament principal: «per la promissió que tu 40 as feta *aduc* a Nostra Dona Sancta Maria --- te recebem», doc. d'entre 1201 i 1204 (Miret, *TemplH*, 548).

És clar que *adhuc* no va passar al català per via rigorosament hereditària i popular, car llavors s'haurien 45 perdut la -d- i la -c (com, en efecte, s'esdevingué en castellà, on el mot prengué la forma *aun*). Al sentit del català modern era fàcil d'arribar des del llatí clàssic, sigui a través d'aquesta etapa intermèdia ('fins ací o fins ara', des d'on es podia passar a 'això i tot' o a 50 'ultra això', potser alhora o potser a una acc. mitjançant l'altra); o bé partint d'altres matisos ja possibles en llatí clàssic: Marouzeau (*Traduction Latine, Conseils pratiques*, p. 48) desenrotlla el significat de *adhuc* *quaerebat* com «il en était encore à chercher». 55 També és probable que el mot llatinitzant, des d'antic vagi ressentir-se de la influència del parònim purament català *hoc*, que en català havia pres un sentit molt semblant, p. ex. en aquesta frase típica del llenguatge de Lull: «nostre senyor Déu, *hoch* durment, 60

pot metre la sciència intellectual», o bé en «tots lo conexien, *hoc* los cans lo conexien», St. Vicent Ferrer (Ribelles, *Biblg.*, 332), «corrien-nos besar les mans e-ls peus, *hoc* les faldes de les armadures», *Cròn.* del Cerimoniós, 364.

El cas és que, en la llengua actual, *adhuc* apareix convertit en un sinònim clar, breu i manejable de 'fins i tot, inclús', i el sentit llatí ja no s'usa.¹ La primera doc. precisa d'aquest ús la trobo en el Capbreu pallerès de Castellarnau, de l'any 1759 (82bis, passatge que transcriu a l'article *MENA*, sobre *menairó*); apareix sovint en els escrits del B. de Maldà: «a mitgdia, lo mar a perdre's de vista; y en dies molt clars, *aduc* las montanyas de Mallorca» (*Excursions*, p. 2), «los naturals portan la pesca a las ciutats de Barcelona y Girona, *aduc* fins a Marsella, ocupant en la dita pesca vint barcas» (ib., p. 77), «als nobles --- no volent-hi veure cap francès, *adhuc* realista» (*Coll. de la B. Vida*, 202), també ib., p. 143, i algun cop amb el matis 20 de 'inclouent-hi, no exceptuant-ne' (menys emfàtic): «encarregant-se --- amb ajuda d'altres, *adhuc* Poneta Vega, de les taules».

El mot pertanyia, doncs, a la llengua catalana literària tradicional. No era popular a Barcelona ni a la major part de les comarques. Amb l'excepció de la de Tortosa, on ja el 1928 em feia observar Carles Riba que s'usava fins als nivells baixos i de la parla colloquial, i amb una pronúncia *ádo* (a la creació de la qual potser no fou estranya la influència d'*hoc*, assenyalada dalt). Com ens ho comprovem sovint les *Es-* 30 *purnes de la Llar* de Vergés i Paulí: «ni *ado* a la sogra mai tenim l'acudit de dir-li mamà política», «*ado* per a anar per casa, usen un llenguatge estrany», «quines disposicions més acertades --- *ado* en petiteses» (vol. v, 49, 64, 110, també 62). Muntanyes amunt s'estén l'ús popular al Nordoest cap als Ports: també s'hi sent *ador*, forma popular augmentada amb -s adverbial, *AlcM*, i jo tinc anotada aquesta variant de boca d'un pagès d'Arnes, habitant en un mas de la 40 Vall del Tormo (1955).

Pero, sobretot a principis del nostre segle, el mot havia quedat tan oblidat en la llengua viva dels parlars centrals, que alguns ni sabien pronunciar-lo bé (a algun amic d'edat recordo haver sentit llavors pronúncies tan bàrbares com *adduk*), estat que es va superar cap a 1920-30, eixamplant-se'n de nou la difusió; com a contrapoc, alguns escriptors preferien no servir-se'n, per defugir un possible regust pedantesc, sentiment que va acabar per superar-se altre cop i figurar fins en la ploma dels estilistes millors i més parcs en arcaïsmes: «per 'xo no m'enquimera gaire lo que succeheix, *aduc* qu'en la revolta se m'hi han enfonzat bona part de mes ilusions, perquè prefereixo una ferida, y rabiosa, a una llaga morta y freda», Vayreda (*Sanch* 50 *Nova V* II, 343), «biografies --- empeltreïdes de supòsits sense fonaments i *adhuc* de llegendes», Coromines (*V. d'en Pep de la Tenora*, p. 12).²

¹ A Mallorca sembla, però, quedar-li a l'acc. llatina alguna vitalitat. El *Damen* ho deixa veure posant, junt amb «és apreciable *adhuc* amb aquestas